

ZAMONAVIY TURK TILIDA INGLIZCHA SO'ZLARNING KIRIB KELISHI VA TA'SIRI

Teshayeva Muxlisa Po'lotovna

O'zDJTU Sharq filologiyasi 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: **Jumayeva Umida Abdurahim qizi**

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy turk tiliga ingliz tilidan kirib kelayotgan so'zlar va ularning til tizimiga ta'siri yoritiladi. Bugungi globallashuv sharoitida ingliz tili turk tilining lug'aviy tarkibiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda va bu jarayon ayniqsa yoshlar nutqida yaqqol ko'zga tashlanadi. Maqolada inglizcha o'zlashmalarning turk tiliga qanday moslashayotgani, ularning fonetik va grammatik jihatdan o'zgarishi misollar orqali tushuntiriladi. Shuningdek, bu so'zlarning kundalik muloqotdagi o'rni va ahamiyati ham ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, mazkur jarayonning ijobiy va salbiy tomonlari muvozanatli tarzda tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: inglizcha o'zlashmalar, turk tili, globalizatsiya, til o'zgarishi, leksikologiya, sotsiolingvistika.

Аннотация. В данной статье рассматривается влияние английских слов на современный турецкий язык и их роль в процессе языковых изменений. В условиях глобализации английский язык оказывает значительное воздействие на лексику турецкого языка, особенно в речи молодежи. В работе анализируется, каким образом заимствованные слова адаптируются в фонетическом и грамматическом плане. Также рассматривается их активное использование в повседневной коммуникации. Кроме того, в статье освещаются как положительные, так и отрицательные стороны данного явления.

Ключевые слова: английские заимствования, турецкий язык, глобализация, языковые изменения, социолингвистика.

Abstract. This article examines the influence of English words on modern Turkish and their role in ongoing language change. In the context of globalization, English has a significant impact on the vocabulary of the Turkish language, especially in the speech of younger generations. The study explains how borrowed words are adapted both phonetically and grammatically within Turkish. It also highlights their frequent use in everyday communication. In addition, the article discusses both the positive and negative aspects of this phenomenon in a balanced way.

Keywords: English borrowings, Turkish language, globalization, language change, sociolinguistics.

Kirish. Bugungi globallashuv davrida tillar bir-biriga tobora yaqinlashib bormoqda. Ayniqsa, ingliz tilining dunyo miqyosida keng tarqalishi boshqa tillarga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ilm-fan, texnologiya, internet va ommaviy madaniyat sohalarida ingliz tilining ustunligi uning boshqa tillarga tez kirib borishiga sabab bo'lmoqda. Shu jihatdan qaraganda, turk tili ham bu jarayondan chetda qolayotgani yo'q. Tilshunos David Crystal ingliz tilining global tilga aylanishini zamonaviy davrning eng muhim lingvistik hodisalaridan biri sifatida baholaydi. Darhaqiqat, bugungi kunda ingliz tili nafaqat xalqaro aloqa vositasi, balki kundalik hayotning ham ajralmas qismiga aylanib bormoqda.

Turk tilida inglizcha soʻzlarning paydo boʻlishi yangi hodisa emas, ammo hozirgi davrda bu jarayon ancha tezlashgan. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar va internet orqali inglizcha birliklar yoshlar nutqiga tez kirib kelmoqda. Shu sababli bu hodisani chuqurroq oʻrganish zarurati paydo boʻlmoqda.

Asosiy qism. Hozirgi zamon turk tiliga nazar tashlasak, inglizcha soʻzlar deyarli har bir sohada uchrayotganini koʻrish mumkin. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar va kundalik muloqotda “hikaye paylaş”, “gönderip paylaşmak”, “takip etmek”, “chat yapmak” kabi iboralar oddiy holga aylangan. Koʻpchilik bu soʻzlarni hatto tarjima qilmasdan ishlatadi, chunki ular allaqachon nutqqa singib ketgan.

Qiziqarli tomoni shundaki, bu soʻzlar turk tiliga kirgach, oʻz holicha qolib ketmaydi. Ular tilning ichki qoidalariga moslashadi. Masalan, “takip etmek”, “postlar”, “trendler”, “chatleşmek” kabi shakllar inglizcha va turkcha elementlarning birlashuvi natijasida paydo boʻlgan. Bu esa tilning qanchalik moslashuvchan va “tirik” ekanini koʻrsatadi. Tilshunos Geoffrey Lewis ham turk tilining tarixan oʻzlashmalarga ochiq boʻlganini taʼkidlaydi. Yaʼni, bugungi jarayon aslida yangi emas, faqat tezligi oshgan. Fonetik jihatdan ham moslashuvni koʻrish mumkin. Masalan, ingliz tilidagi “computer” soʻzi turk tilida “bilgisayar”, “design” esa “tasarım” tarzida ishlatiladi. Bu oʻzgarishlar soʻzlarning talaffuzini osonlashtiradi va ularni tilga yaqinlashtiradi.

Baʼzan esa soʻzlarning maʼnosi ham oʻzgaradi. Masalan, ingliz tilidagi “cool” soʻzi aslida “salqin” degan maʼnoni bildiradi, lekin turk tilida u koʻproq “zoʻr”, “ajoyib” maʼnosida ishlatiladi. Yoki “fenomen” soʻzi ilmiy tushunchadan chiqib, ijtimoiy tarmoqlarda mashhur boʻlgan odamlarni anglatadigan boʻlib qolgan. Bu holat tilning faqat shakl emas, balki maʼno jihatdan ham oʻzgarayotganini koʻrsatadi.

Bunday oʻzgarishlarni jamiyatdan ajratib boʻlmaydi. Chunki til — jamiyatning aksidir. Tilshunos Lars Johanson taʼkidlaganidek, til oʻzgarishi jamiyatdagi oʻzgarishlar bilan chambarchas bogʻliq. Bugungi yoshlar global madaniyatga yaqin boʻlishni istaydi va bu ularning nutqida ham aks etadi.

Shu bilan birga, bu jarayonning salbiy tomonlari ham yoʻq emas. Baʼzan inglizcha soʻzlar haddan tashqari koʻp ishlatilishi natijasida milliy soʻzlar asta-sekin unutilib boradi. Masalan, “selfie” oʻrniga “özçekim”, “online” oʻrniga “çevrim içi” kabi variantlar mavjud boʻlsa-da, ular kamroq qoʻllaniladi.

Bu muammoni hal qilish uchun Turkiyada Türk Dil Kurumu tomonidan muqobil soʻzlar taklif qilinmoqda. Biroq amaliyotda odamlar koʻproq inglizcha variantlarni ishlatishni afzal koʻrmoqda.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, inglizcha soʻzlarning turk tiliga kirib kelishi bugungi zamonning tabiiy va muqarrar jarayonidir. Bu holat tilning boyishiga, yangi tushunchalarning tez kirib kelishiga yordam beradi. Shu bilan birga, bu jarayonni nazoratsiz qoldirish milliy tilning oʻziga xosligiga salbiy taʼsir koʻrsatishi mumkin.

Shuning uchun eng toʻgʻri yoʻl — muvozanatni saqlashdir. Yaʼni, zarur joyda oʻzlashma soʻzlardan foydalanish, lekin imkon qadar milliy soʻzlarni ham unutmaslik kerak.

Til — bu shunchaki aloqa vositasi emas, balki millatning ruhiy va madaniy boyligidir. Uni rivojlantirish bilan birga asrash ham har bir insonning muhim vazifasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. David Crystal. English as a Global Language. Cambridge University Press, 2003.
2. David Crystal. Language and the Internet. Cambridge University Press, 2006.
3. Geoffrey Lewis. Turkish Grammar. Oxford University Press, 2000.
4. Lars Johanson. The Turkic Languages. Routledge, 1998.
5. Ferdinand de Saussure. Course in General Linguistics. McGraw-Hill, 1966.
6. Türk Dil Kurumu rasmiy materiallari va lug'atlari.
7. Oxford University Press. Zamonaviy ingliz tili lug'atlari va ilmiy nashrlar.
8. Cambridge University Press. Tilshunoslik bo'yicha ilmiy maqolalar va kitoblar.
9. Zamonaviy sotsiolingvistika va leksikologiya bo'yicha ilmiy maqolalar (internet manbalari asosida).
10. Ijtimoiy tarmoqlar va internet platformalaridagi til o'zgarishlariga oid kuzatuv materiallari.